

Hudba v kláštorech a klášterních kostelích

kláštery u nás byly permanentně propojeny především s kláštéry v sousedních zemích (Bavorsko, Rakousko, Sasko, Polsko), ale i s centry vzdálenějšími (Itálie).

Řády pěstovaly dvojí druh hudebního provozu:

jednak produkce pro členy konventu, fundatisty apod. (hudba duchovní, ale i světská), jednak pro širší publikum.

Řádové semináře produkovaly mj. **gratulační a oslavné příležitostné skladby**, typově srovnatelné s oratoriem, serenatou či kantátou, prováděné často žáky klášterních škol. **Tzv. školské hry nebo školská dramata (často označovány jako Melodrama**, pozor, neplést si formu s melodramatem, žánrem, který v 2. pol. 18. stol. komponoval např. J. A. Benda) byly provozovány nejen uvnitř konventu, ale i pro veřejnost.

Řádový duchovní provoz sloužil také prezentaci hudby při veřejných bohoslužbách, slavnostech, divadelních představeních apod. Všeobecně oblíbená byla také **sepolkra** – oratoria provozovaná ve Svatém týdnu u Božího hrobu, jejichž obsahem bylo Ježíšovo utrpení na Kříži a smyslem povzbuzení zbožnosti a rozjímání u věřících.

František Ludvík Poppe (1671-1730)

- pocházel ze slezského Opolí
- členem řádu křižovníků s červenou hvězdou v Praze (i zpovědník)
- Několik let i mimo Prahu
- Na sklonku života se stal ředitelem kůru v křižovnickém pražském kostele sv. Františka
- jeho skladby měly údajně úspěch u císařského dvora ve Vídni, některé jeho skladby se dochovaly v Drážďanech
- 160 církevních skladeb, styl benátské polyfonní techniky se mísí s homofonními úseky.
- na žádost svatovítské kapituly napsal *Te Deum* pro kanonizační slavnosti Jana Nepomuckého.

Minorité: Bohuslav Matěj Černohorský

(16. února 1684 v Nymburce - únor 1742 ve Štýrském Hradci)

- vynikající kontrapunktik. Problémy s autorskými atribucemi (byly mu připsány skladby, které nenapsal, zvl. varhanní fugy).
- *Laudetur Jesus Christus* pro čtyři zpěváky a instrumentální doprovod pochází z roku 1728 nebo 1729 a vyšlo tiskem za Černohorského života. Skladatel zde vede hlasy v přísných imitačních postupech.

- studoval na pražské universitě filosofii a poté vstoupil v r. 1703 do minoritského řádu, pohyboval se mezi Prahou a Itálií, zejm. Padovou, navštívil též Benátky. Zemřel na zpáteční cestě do Čech ve Štýrském Hradci (výzkum: S. Bohadlo).
- **Regina coeli** pro soprán a basso continuo, která je napsána ve stylu dobových kantát, slyšíme melodiku a ornamentiku italských operních árií. Jeho druhá dochovaná Regina coeli pro 8 hlasů, polyfonní.

Benediktini: Wenzel Gunter Jacob (1685 – 1734)

Vstup do benediktinského řádu, hlavní působiště: klášter sv. Mikuláše na Starém Městě pražském.

Vystudoval teologii na pražské univerzitě a skladbě se učil u pražských skladatelů Poppeho a zřejmě i Vojty.

V letech 1713 – 1714 postihla celé české území morová epidemie, Jacob se nakazil, po uzdravení měl podlomené zdraví.

Četné citace jeho skladeb v dobových inventářích, stejně poměrně velký počet dochovaných skladeb.

Patřil k nejoblíbenějším domácím skladatelům své doby.

Jeho věhlas dosáhl do celé střední Evropy, broumovský nekrolog jej nazývá „insignis componista“.

Celkem cca 40 skladeb dochováno. Sbíрку žalmů *Anathema Gratiarum* Jacob napsal po překonání morové nákazy a roku 1714 ji nechal vytisknout v Karolinu, další tištěná sbírka *Acratismus pro honore Dei* vydané 1725. Další skladby dochované v rukopisech (mše, requiem, nešpory, moteta, Tenebrae, Te Deum, jedna pastorela, a další chrámové skladby, dvě příležitostné světské skladby)

Ukázka: Dona nobis pacem, Missa dei filii, 1725

Kontrapunkt polyfonní práce v Jacobově raném období vychází z imitační praxe koncertantního stylu 17. století.

Disertace (nedávno dokončená, najdete v ISu): Robert Hugo.

Piaristé

Fratres scholarum piarum, oficiální název se zkráceně překládá jako „Řád zbožných školských bratří“. Aspirovali zejména na středoškolskou výuku a nesledovali mocenské zájmy (na rozdíl od jezuitů). Působili často v menších městech a jejich žáci pocházeli častěji z chudých vrstev. Na rozdíl od jezuitů se členové řádu aktivně

věnovali hudbě a mohli se v této činnosti rozvíjet. Piaristické školení ovlivnilo např. J. C. F. Fischera, J. A. Bendu, V. a J. Gureckého, F. X. Brixiho, J. I. Linka.

Vojtěch Pelikán (P. Adalbertus)

narozen kolem 1642, Litomyšl, zemřel 29. 10. 1700. V l. 1673-1675 působil v Litomyšli, 1677-1683 ve Slaném, poté v Mikulově a od r. 1699 opět ve Slaném. Z jeho cca 100 skladeb doložených v inventářích se zachovalo v kroměřížském archivu pouze *De Nativitate* opsané rukou P. J. Vejvanovského a *Missa S. Adalberti* z roku 1672.

Kantáta I:

Josef Leopold Václav Dukát (1684 - 1717)

O životě Dukáta málo informací. Tento prostějovský rodák studoval v olomoucké jezuitské koleji.

Poté působil až do své smrti jako světský (laický) varhaník v premonstrátském klášteře v Želivi, v té době významném centru chrámové hudby.

Zde také vytvořil svoji jedinou sbírku chrámových kantát *Cithara nova*, kterou roku 1707 věnoval místnímu opatovi Hieronymu Hlínovi.

Partitura byla dlouho pokládána za ztracenou při likvidaci písemností z želivského kláštera r. v1950 a objevila se až v 90. letech.

Kantáty (v počtu 12) jsou určeny pro sólový alt (č. 1–5), bas (č. 6–9) a soprán (č. 10–12), dvoje housle a basso continuo. Velmi moderní hudba, v prostředí českých zemí v této době výjimečné.

Kantáta č. 11, *De beata Virgine Maria vel pro omni tempore (O svaté Panně a pro každý čas)*, 3 části: A-A-A, 1. Adagio

Kantáta II:

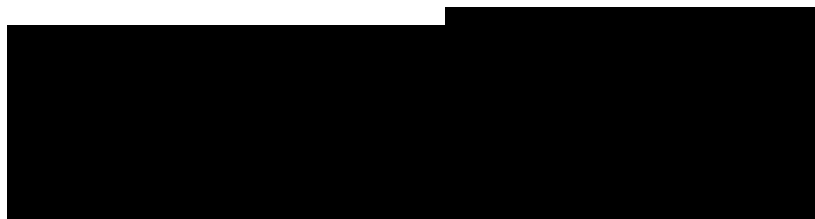
Josef Antonín Plánický (1691 - 1732)

(Planitzky), narozen v Manětíně, nedaleko Plzně.

Manětín: významný šlechtic Václav Josef Lažanský a jeho choť Marie Gabriela Černínová z Chudenic. Hraběcí rodina měla velký vztah k hudbě, hraběnka zpívala a hrála na cembalo. Brzy ovdověla, byla o mnoho let mladší než její choť. Barokní zámek z r. 1712. V Manětíně po smrti hraběte: Plánický, G. Jacob, M. Vogt (autor spisu *Conclave ad thesaurum magna artis musicae*, 1719, přijížděl do Manětína z nedalekého cisterciáckého kláštera v Plasích). Vogt byl autorem návrhu nových varhan v Manětíně

O životě Plánického máme jen málo pramenů. 1715 se stal vychovatelem dětí ovdovělé hraběnky Lažanské na manětínském zámku. Poté odešel do bavorského Freisingu (biskupství).

Zachovalo se jediné jeho dílo: sbírka *Opella ecclesiastica (Ariae duodecim nova idea exornatae, nec non benevolo philomuso in lucem editae)* - 12 duchovních árií (tisk Augspurg 1723). Z toho je 7 sopránových, 3 altové a 2 basové árie. Nástrojový doprovod tvoří dvoje housle, vcll. n. viola, sólové housle či hoboj a continuo.

Zrušením biskupské rezidence ve Freisingu a skartováním archivu (1803) zmizely stopy po Plánického dalších skladbách.

Životem a dílem J. A. Plánického se zabývala disertační práce muzikologa Camillo Schoenbauma z r. 1953. U nás Trola a Sehnal.

Sbírku *Opella ecclesiastica* vydal Jiří Sehnal v MAB (ediční řada Musica antiqua bohemica) v r. 1988.

Johann Caspar Ferdinand Fischer (1656-1746)

Nar. Schönfeld (Krásno), sz. Čechy (nedaleko od Karlových Varů), vzdělán u piaristů.

Působil v kapele markraběte Ludwiga Wilhelma z Badenu (ten během francouzských válek pobýval na svých panstvích v Čechách). Markrabě sídlil v Ostrově nad Ohří do roku 1705, poté se dvůr přestěhoval do německého Rastattu, kam ho však Fischer následoval až roku 1715.

Je pravděpodobné, že toto období strávil v Čechách, zvl. v Praze.

V Čechách v kontaktu s křižovníky s červenou hvězdou (spravovali fary v okolí Ostrova n. O.), zde dochována řada jeho chrámových děl.

1695 tiskem vydaná sbírky *Journal du pitem* - francouzský styl inspirovaný francouzskými clavecinisty.

Le Parnasse musical – cyklus suit pro cembalo nazvaných jmény jednotlivých Múz. Stejně jako předchozí sbírka ve francouzském slohu.

Přibližně v téže době byl vliv francouzské orchestrální hudby patrný v řadě německých šlechtických kapel a Lullyho skladby byly dle dochovaných pramenů dobře známy i v Čechách.

Ve své době byl Fischer velmi slavný: „*Nostris aevi Komponista absolutissimus*“ (tak o něm píše Mauritius Vogt ve svém spisu *Conclave thesauri magnae artis musicae*, 1719).

Chrámová hudba v italském stylu.

Jan Josef Ignác Brentner (1689- 1742, Dobřany)

Jeho skladby vycházely tiskem v Praze.

Též je známo, že zkomponoval pro bratrstvo při jezuitském kostele sv. Mikuláše na Malé Straně německá smuteční moteta. V kontaktu byl zřejmě i s klášteřem premonstrátů v Teplé, jelikož roku 1717 dedikoval své dílo *Offertoria solenniora* tannímu opatu. Na opisu árie dochované ve sbírce kláštera v Podolínci je titulován jako český pražský skladatel a koncertní mistr kapely křižovníků s červenou hvězdou.

Harmonica duodecatomeria ecclesiastica, op. 1 (1716)
Offertoria solenniora, op. 2 (1717)
Hymnodia divina, op. 3 (1718)
Horae pomeridianae, Concertus cammerales 6, op. 4 (1720)
Ukázka: Concerto 2 d moll - Allegro
Laudes matutinae (ztraceno)
Výzkum a edice: V. Kapsa.

František Ignác Antonín Tůma

(2. října 1704 Kostelec nad Orlicí – 30. ledna 1774 Vídeň)

Studia: jezuitské gymnázium, dále u B. M. Černohorského, pod jehož vedením taktéž účinkoval jako tenorista v chrámu Sv. Jakuba, a kontrapunkt u Fuxe ve Vídni.

Ve Vídni působil od r. 1731 jako skladatel a kapelník českého kancléře Františka Ferdinanda Kinského, který se i se svou kapelou pohyboval mezi Prahou a Vídní.

Kinský také Tůmu v r. 1734 doporučil na místo ředitele kůru u sv. Víta. Doporučení ale přišlo příliš pozdě, a tak Tůma setrval ve službách Kinského až do roku 1741.

Poté nastoupil do služeb císařovny Alžběty Kristýny, vdovy po Karlu VI., na místo komorního skladatele a kapelníka. Po smrti císařovny v r. 1750 Tůma obdržel doživotní penzi a dalších osmnáct let strávil ve Vídni jako skladatel a hráč na violu da gamba. Závěr života (zřejmě od r. 1768, tj. nejméně 6 let) strávil v premonstrátském klášteře v Gerasu (Dolní Rakousko).

Dílo: suity, partity, sonáty a symfonie – galantní styl

Chrámová hudba – charakteristická četným užíváním kontrapunktu. Cca 50 mší a řada dalších forem duchovní hudby.

Miserere mei Deus (Smiluj se nade mnou, Bože) - uznání vlastní hříšnosti a prosba o Boží milosrdenství a očištění

<https://www.youtube.com/watch?v=u6w5Yb7FT4M>

W. A. Mozart a české země (torzo :-)

Mozart našel v českých zemích, zvláště ovšem v Praze nejen řadu nadšených příznivců a obdivovatelů, ale i skladatelů, které výrazně ovlivnil Mozartův kompoziční sloh (Vitásek etc.).

Jeho árie přetextovávají pro chrámové účely (viz kontrafakta).

Na přelomu století byly hojně rozšířeny úpravy pro dechové harmonie, které v některých šlechtických domech nahradily dřívější kapely. Upravovány byly především opery *Figarova svatba* a *Don Giovanni*, které měly ohromný ohlas v Praze, ale též *Kouzelná flétna*, *Così fan tutte* a *La clemenza di Tito*.

Dále úpravy pro klavír (na dvě či na čtyři ruce), také ale pro různé komorní soubory se smyčcovými nástroji.

Autory prvních klavírních výtahů Mozartových oper byli skladatelé Vincenc Mašek a Jan Křtitel Kuchař. Po nich to byl také F. X. Němeček.

Výzkum: Tomislav Volek, Milada Jonášová.

Ze zámeckých kapel pozdního období významná Náměšť nad Oslavou, viz např.

http://encyklopedie.idu.cz/index.php/Haugwitz,_Heinrich_Wilhelm nebo heslo ze SČHK

O Náměšti, jejíž hudební sbírka je uložena v oddělení dějin hudby MZM, je třeba dokázat odpovědět mj. na tyto otázky: Kdo byl Haugwitzovým kapelníkem? Čím je hudební kultura v Náměšti z dnešního pohledu nejvýznamnější? Které hudební žánry byly v Náměšti pěstovány? Kteří skladatelé byli na tamním repertoáru? Kteří muzikologové se této lokalitě věnovali?